

KEVÄT 1995?

Matti Virtasen uusi kirja on jatkoa Tehtaasta studioon -teokselle. Se on sitä monessakin mielessä. Kohteena on nykyin Suomi, maamme mahdollisuudet, tulevaisuus. Kummassakin kirjassa tekijä yrittää puhalttaa savupiippujen ja hyvinvoinnin kyteviin jäännöksiin uutta positiivista tulta.

Nyt Virtanen on kuitenkin astunut itsekin ikään kuin tehtaasta studioon. Hän ei monista tietoa tai mielipiteitä niiden perinteisessä mielessä, vaan on muovannut prototyypin, uudenlaisen tietotavaran, jossa hän yrittää kertoa fiktiivisesti, mitä Suomessa saattaisi tapahtua keväällä 1994.

Pyrkimys kuvata tulevaisuutta on pamfletti- ja tietokirjallisuuden piirissä sinänsä ikään kuin lajin sisään kirjoitettu. Itse asiassa useimmat alan teokset ovat implisiittisesti suuntautuneet tulevaan, vaikka väittäisivätkin kuvaavansa nykyhetkeä ja nojaavansa vain faktoihin ja perusteluihin mielipiteisiin. Näin käy ennen muuta siksi, että tiedon ja mielipiteiden luonne on kulttuurissamme niin voimakkaasti juuri tulevaisuuteen suuntautuva. Nykyhetki koetaan helposti homogeenisen tyhjäksi, ja siksi tiedot ja näkemykset kääntyvätkin vaistomaisesti kohti täydeltä tuntuvaan tulevaisuuteen.

Varsinaisen utopia- ja science fiction -kirjallisuuden kohdalla tilanne taitaa taas olla täysin päinvastainen. Tulevaisuutta kartoittaessa jäädään usein nykyisyyden tai jopa

menneisyyden vangiksi. Siitä syystä utopiat ja sci-fi-kirjat ovat yleensä luonteeltaan negatiivisia.

Suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa vanhat suunnittelun ja ennustelun eväät eivät kuitenkaan enää pelaa, sillä – kuten Virtanen useasti toteaa – mallia ei voi nyt ottaa 60-luvun tyyliin pitemmälle edenneistä maista. Näin on ennen muuta siksi, että maamme on niin kiinteästi sidoksissa muuhun maailmaan. Meidän on päätettävä asioista aivan itse ja vieläpä entistä nopeammin, sillä nykyhetken ja tulevaisuuden raja on tänä päivänä kuin veteen piirretty viiva. Ajatteluumme on kehittynyt aivan uudenlaisen nyt-huominen-seos.

Avuksi tähän ongelmaan on kehitelty nk. skenaarioajattelua. Jotain samantyyppistä ovat jo pitkään harrastaneet armeija, ulkopoliittinen päätöksenteko ja liike-elämä. Strategia-istunnoista ja peliteorioista skenaariot tosin poikkeavat siinä, että ne laaditaan yleensä kertomusmuotoon. Ne ovat siis eläviä ”ikään kuin” -asetelmia, suhteutuvat tulevaan vähän samalla tavalla kuin käsikirjoitus elokuvan kuvaustilanteeseen.

Skenarismi sopii hyvin kulturalisoituneeseen, estetisoituneeseen aikaamme. Tai ehkä me kaikki harrastamme arkielämässä jotain vastaanvalaista eli luomme mielissämme vaihtoehtoisia kuvia tulevasta. Se vain tapahtuu yleensä salamavauhtia ja sen kummemmin asiaa tiedostamatta.

Tällaisen ajattelun yleisty-

minen eliittien joukossa on itse asiassa hyvä osoitus siitä, ettei rationaalinen, selkeästi käsillä oleviin faktoihin perustuva päätöksenteko ole enää voimissaan, vaikka meille sellaista yritetäänkin väittää. Tärkeitä ratkaisuja tehdään ilmeisesti yhä enemmän elävien, lihaa ja verta täynnä olevien mielikuvien avulla. Julkisuus on näyttävästi luovutettu ”näin täytyy tehdä” -rationalismille, kabineteissa ja suljetuissa seminaareissa taas maalailaan luultavasti huomattavasti värikkämpiä tulevaisuudennäkymiä.

Näin on toiminut erityisesti Ahon ”reaaliaikainen” hallitus. Se on kertonut meille avoimesti etukäteen, mitä on tekeillä, johtanut meitä ”edestä”. Se on ikään kuin suunnitellut ja neuvotellut julkisuudessa, opettanut kansalle rationaalisen, inhorealistisen päätöksenteon alkeita. ”Onko maallamme malttia köyhtyä?” kuuluu Ahon ja Viinasen credo.

Eli jos Koiviston mukaan politiikka, erityisesti talouspolitiikka, on aina ”vääää”, niin Ahon ja Viinasen mielestä se on aina huonoa – järkevän huonoa.

Virtanen lieneekin kirjoittanut kirjansa protestiksi sille vaihtoehdottomuuden politiikalle, jota Ahon hallitus on meille kepin kärjessä tarjoillut. Tai ehkei kyse ole sittenkään ollut pelkästä vaihtoehdottomuudesta, sillä niinhän asiat yritetään aina selittää, vaan ennen muuta siitä, että

hallitus on laman siivellä siirtynyt myös karkeaan monetarismiin, joka ei ole missään nimessä välttämättömyys.

Hallitus ei siis olekaan noudattanut yhtä, vaan kahta linjaa. Se on aivan oikein pistänyt leipään puolet pettua, mutta myös kiven. Tällaisen tuplastrategian edessä vastarinta tuppaa menemään inttamiseksi, oman vaihtoehdottomuuden hokemiseksi.

Virtanen pyrkii kuitenkin osoittamaan politiikan olevan mahdollista ja kansan äänen olevan olemassa. Kansa, äänestäjät, on se perhonen, joka voi aikaansaada pyörremyrskyjä jopa Brysselissä. Niin tapahtui esimerkiksi Tanskan Maastricht-äänestyksen kohdalla, josta teoksen juoni kasvaa. Virtasen ansioksi pitää tässä yhteydessä tosin laskea se, ettei hän näe tapahtumassa silti monien EU-vastustajien tavoin mitään suurta ideologista voittoa, vaan todellakin vain perhosen päättäväisen ja käytännöllisen siiveniskun. Klaus Mäkelän suulla Virtanen korostaa sitä, että ”hanttiin pitäisi panna, tiukasti mutta fiksusti”, sillä se kuuluu itse asiassa jo ”EY-kulttuuriin”. Näinhän eivät suinkaan ajattele jyrkimät yhdentymisen vastustajat, joille asia on elämän ja kuoleman kysymys, jälleen yksi ”viimeinen taisto”.

Yhtenä herkeistäjänä Virtasen kirjalle ominaiselle ajattelulle on eittämättä tietokone-

teknologia. Se on palauttanut meidät paradoksaalisesti vanhojen tarinoiden ja satujen maailmaan, jossa eri polut ja tienristeykset näyttelivät niin ratkaisevaa osaa. Kertomus vääjäämättömyytenä ei ole enää niin hallitsevassa asemassa, vaan yhä tärkeämmältä ja kiehtovammalta on alkanut tuntua myös vaihtoehtojen valinta. Juuri siitä haaveili jo Bertolt Brecht anti-aristotelisen, eepisen teatterin teoriasaan.

On itse asiassa vahinko, ettei Virtasen kirja ole PC- tai CD-ROM-muodossa. Jonomainen, kirjallinen muoto on tavallaan ristiriidassa teoksen perusfilosofian kanssa. Niin myös se, että Virtanen todellisuudessa sittenkin esittää vain yhden mahdollisen kehityskulun. Hän tosin on tietoinen tästä rajoituksesta korostaessaan sitä, että ”kertomus on yksi mahdollisuus monista”.

Jos Kevät 1994 on satu tai peli, niin sillä on tietysti myös sankari. Eeva Kuuskoski on kirjan Super-Mario, mutta kuten kaikki Nintendon ystävät tietävät, pelien hahmot eivät liiku esteiden keskellä riehuen ja rytisten, vaan kuin perhoset ikään. Niinpä Virtasen Kuuskoski pitää tärkeän EU:ta käsittelevän puheen ja nousee presidentinvaaleissa toiselle kierrokselle. Hän ei toki voita vaaleja, vaan Ahtisaari, mutta pakottaa menestyksellään Ahon suostumaan poliitti-

seen suunnanmuutokseen ja ennenaikaisiin eduskuntavaaleihin, joka tuo vasemmistolle äänivyöryn. Sen jälkeen muodostetaan Paavo Lipposen ”moderni kansanrintamahallitus”, joka ottaa suuntaviivakseen demarien komean ”10 kohdan ohjelman”.

Niin ei käynyt, eikä tietenkään ollut edes tarkoitus, vaikka halua oli. Kuten Jean Baudrillard on todennut, todellisuus on tänä päivänä se ainoa tosi radikaali. Useimpien tavoin Virtanen ei osannut aavistaaakaan Rehnin kaltaisen rautaperhosen siipien kantavuutta. Tai ennen muuta sitä, että vaalien perusasetelma kääntyi eräänlaiseen taaksepäin katsovan modernismin suuntaan, isän ja äidin väliseksi kampailuksi kansakunnan kamarissa.

Mutta vaikka Virtasen vaihtoehto ei toteutunutkaan, kirjan sisältöön ja luonteeseen istuu se, että se voisi päteä osaksi edelleen. Niinpä ehdotankin, että Virtanen päivittää sen ja antaa sille nimen Kevät 1995.

MARKKU KOSKI

MATTI VIRTANEN
KEVÄT 1994
TAMPERE: HANKI JA JÄÄ,
1993
118 s.